

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
πρώτη δύναμη
*Kai iώρα
τι;*

Ο τετραγωνισμός
του κύκλου:
τακτική ευελιξία
και στρατηγική
συνέπεια

Άρθρο-παρέμβαση του Κ. Τσουκαλά. • **ΣΕΛ. 10**

**ΑΡΙΣΤΕΡΑ
πρώτη δύναμη.
Και τώρα
τι;****Ο τετραγωνισμός
του κύκλου: τακτική
ευελιξία και
στρατηγική συνέπεια**

Του Κωνσταντίνου Τσουκαλά

Ακόμα και αν «ομιλεί», ο λαός δεν «αποφαίνεται». Η ιδέα της γενικής βούλησης δεν είναι παρά μια πλασματική κατασκευή. Με αυτή την έννοια, η «λαϊκή επιμηγορία» δεν είναι ούτε πραγματικά συλλογική ούτε κατά κυριολεξίαν βούληση. Δεν είναι ούτε υπεύθυνη ούτε συνεπής ούτε ορθολογική ούτε αντιφατική ούτε «σοφή» ούτε εσφαλμένη! Απηκόντας συνεχώς μεταβαλλόμενες συγκυρίες αρκετοί είναι να εκφέρεται. Δεν εκφράζει ούτε «κοινή» βούληση σταθερότητας ούτε «κοινή» βούληση ανατροπής. Έτσι, το κύριο «μήνυμα» των εκλογών είναι η υπέρβαση των παγιωμένων ισορροπιών: Αθροιστικά, οι δύο μεγάλες πολιτικές παρατάξεις που εναλλάσσονταν ιστορικά στην εξουσία έχασαν σχεδόν τα δύο τρίτα των ψηφοφόρων τους. Ο σταθερός μεταπολευτικός δικομματισμός έχει εκπεύσει.

Κύριο αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών είναι η αναγκαίοτη σύμπινη ετερόκλητων κυβερνητικών συνασπισμών ή, όπως κατά κόρον τονίζεται από τους ζηλωτές της σταθερότητας, η ανάδυση μιας «κουλούρας» πολιτικών συνεργασιών και συνεργειών. Οι όροι λεπτουργίας του πολιτικού παιγνίου αναθεωρούνται ριζικά. Αυτό όμως δεν είναι προϊόν συνειδοτής, «ελεύθερης» και «ώριμης» λαϊκής επιταγής, αλλά το αποτέλεσμα ενός αδόκτου και απρόβλεπτου κατακερματισμού των πολιτικών εκπροσώπων. Το κύριο χαρακτηριστικό της νέας εποχής είναι η στρατηγική αμφιβαίνια και αβεβαιότητα όλων των παικτών.

Πράγματι, το εξουσιαστικό πάγιο δεν διεξάγεται πλέον πάνω στη βάση των εσωτερικούμενών κανόνων, όπου οι δύο παρατάξεις συναποδέχονται τους άρρητους όρους εναλλαγής τους στην άσκηση μιας πολιτικής εξουσίας που, ακόμα και στην «καθεί», θα ανακτηθεί και πάλι με βεβαιότητα στο προσέκτο μέλλον. Οταν οι παίκτες πολλαπλασιάζονται και οι εκλογικές πελατείες αποδιαρθρώνονται, ανατρέπονται οι συμμαχίες, συντέμονται οι χρόνοι και μετασηματολογούνται οι πολιτικές λέξεις και τα πολιτικά νοήματα.

Σε τέτοιες μεταβατικές εποχές οι περισσότερες πολιτικούδειολογικές διαζύξεις τείνουν λοιπόν να μεταποιήσονται αποφασιστικά. Μπροστά στην ανάγκη σύμπρινης ετερόκλητων και συντόνισιγνών συμπράξεων, όλο και περισσότεροι παίκτες τείνουν να αποστασιοποιούνται.

ούνται από την παραδοσιακή πρόσληψη και αυτοτοποθέτηση όλων των

πολιτικών δυνάμεων κατά μήκος ενός σαφούς, εσωτερικούμενου τοπολογικού «συνεχούς» που αντιπαραθέτει τη Δεξιά με την Αριστερά. Ακόμα και οι μεγάλες πολιτικές λέξεις που άκουγαν στο όνομα σοσιαλισμός, σοσιαλδημοκρατία, εκσυγχρονισμός ή ακόμα και «συντήρηση» ή «ανατροπή» φαίνεται να ξάνουν τη νομιατική και συμβολική τους αριθτότητα. Και το ίδιο συμβαίνει κατά μείζονα ίσως λόγο σε ό,τι αφορά τις τοπολογική οριζόμενες κατασκευές που ονομάζονταν «κέντρα», «μεσαίοι χώροι», «κεντροδεξές» και «κεντροδεξιές». Η συμβολική και επικοινωνιακή εμβέλεια όλων των κατεστημάνων «συσπειρώσεων» και «παρατάξεων» αποδύναμώνεται γοργά.

Μοιραία λοιπόν οι άρροπες «συναινέσεις» που ορισθετούν τα Κοινωνικά Συμβόλαια αλλάζουν μορφή και περιεχόμενο. Στο πλαίσιο της «δικομματικής σταθερότητας» οι επίσημοι μνηστήρες της εξουσίας μπορούσαν να κρύβουν την ανομολόγητη σύγκλιση τους για τα θεμελιώδη πίσω από τη θεατρική ροπή της πλατφόρμας απόλυτης ιδεολογικής ασυμβατότητας. Αντιθέτως, πια αναδύομενη «πολικομματική σταθερότητα» οδηγεί προοπτικά στην ριζική αποδειολογικοποίηση των αντιθέσεων ανάμεσα στους εν δυνάμει κυβερνητικούς εταίρους. Οι αναγκαίες τακτικές συμμαχίες οργανώνονται πλέον στο όνομα της ανάγκης, της πατρίδας ή απλώς της κυβερνητικής μόρτης. Η ρητορική αντιπαράθεση ανάμεσα στο κατεστημένο και στον λόδ, στους έχοντες και τους με ύκοντες, στους αποκλεισμένους και στην ελτί είναι εφεξής ανάρμοστη και «αντιπαραγωγική». Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι τείνει πλέον να απαριθμείται ως παρωχημένα «λαϊκοί στρατοί». Εις πείσμα των αντιθέσεών τους, τα κόμματα του «ευπρεπούς τόξου» ανταγωνίζονται μεταξύ τους επικαλούμενα την αφετηριακή τους συνεργασιμότητα.

Υπό τους όρους αυτούς, οι ιδεολογικές «πολικαποκίες» της εποχής του δικομματισμού δύνουν τη θέση τους σε μια άμορφη εν δυνάμει συνοίκηση όλων των μνηστήρων που συναποδέχονται αφετηριακά το συνεργατικό πάγιο. Η

ιστορική διάζευξη Δεξιάς και Αριστεράς θα κρυφτεί πισω από την αντιπαράθεση ανάμεσα στην ευθύνη και την ανευθυνότητα, τη σοβαρότητα και τη γελοιότητα. Φαίνεται να εγκαινιάζεται μια νέα πολιτική τοπολογία όπου, όπως συμβαίνει στον «συνεχή» και κυκλικό ιμάντα του Moebius, όλοι οι σοβαροί παίκτες μπορεί να βρίσκονται εν δυνάμει και ταυτοχρόνως εδώ και εκεί, κοντά και μακριά, δεξιά και αριστερά, μπρος και πίσω, πάνω και κάτω. Σε αυτήν ακριβώς τη μεταλλαγή ανταποκρίνονται τα αλληγορικά ή ποιητικά ονόματα που εμφανίζονται πλέον συχνά στο προσκήνιο (ελιές, ποτάμια, αστέρια, γέφυρες, κείμαρροι, αναστάσεις, ανατάσεις, ανατάξεις ή ό,τι άλλο ήθελε προκύψει). Η ιστορικά φορτισμένη πολιτική συμβολική του παρελθόντος εμφανίζεται πλέον περιπτώ. Πάνω στην «ευπρόσδετή» κινούμενη ιδεολογική άμμο, κανείς δεν χρειάζεται να δηλώσει δεξιός ή αριστερός, συντριπτικός ή προοδευτικός, σοσιαλιστής ή εκσυγχρονιστής. Μετά το «έλος της Ιστορίας» και της «ιδεολογίας», η «καλή διακυβέρνηση» και μαζί με αυτήν η «καλή πολιτική» δεν συμφέρει να έχει σαφές ιδεολογικό στήμα. Στη θέση της επικινδύνης αιλαγής προτάσσονται ανώδυνες πραγματιστικές «καινοτομίες». Στο μέτρο που κανείς δεν μπορεί να ορίσει το τι «είναι» νέο, όλοι είναι σε θέση να το επικαλούνται αζημίως!

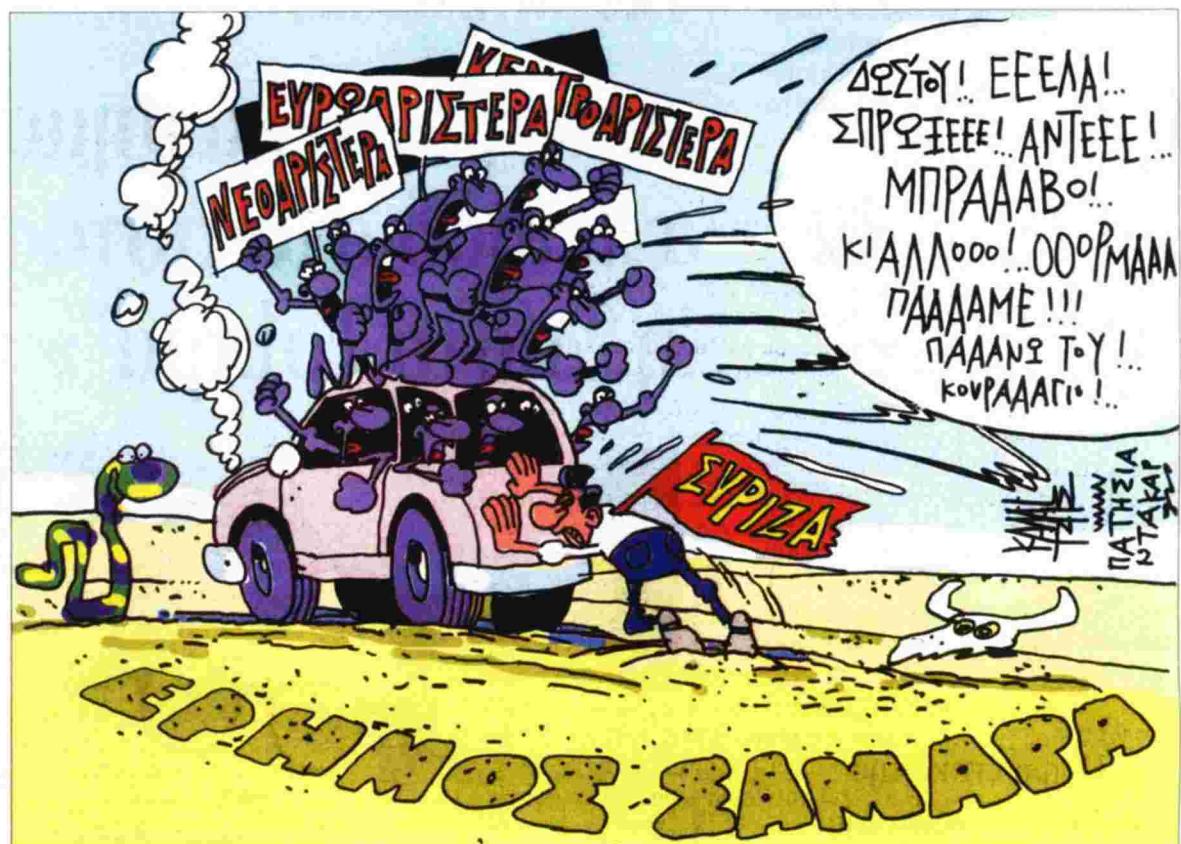
Σε αυτά ακριβώς τα πλαίσια καλείται να πάιξει τον ιστορικό του ρόλο η Αριστερά. Εκοντας αναδειχθεί πρώτη κόμμα, καλείται να ανατρέψει τους συσχετισμούς και να πειύκει τις ρήξεις που ευαγγελίζεται. Η ίδια η επιπυκία της δεν της επιτρέπει να επαναπαυθεί στα δάφνες της παραμένοντας απόλοιτη κίνημα διαμαρτυριών. Είναι λοιπόν υποχρεωμένη να κάνει ό,τι δυνατόν για να κατακτήσει την πολιτική εξουσία και να εφαρμόσει το πρόγραμμά της με δημοκρατικά μέσα σε ένα ασταθές και πολυδιασπασμένο πολιτικό σκηνικό όπου δεν έχει την πλειοψηφία. Άλλωστε, οι περισσότεροι από τους ψηφοφόρους της δεν έχουν καμία ιδεολογική ταύτιση με τις ιδέες της ιστορικής Αριστεράς. Εκφράζουν πρωτίστως την απελπίσια και την οργή των πολιτών που δεν βλέπουν διέξοδο για τα σωρεύμενα αδιέξοδα. Τουλάχιστον επί του παρόντος, η αριστερή κυβέρνηση που μπορεί

να προκύψει από την επόμενη εκλογική αναμέτρηση δεν θα είναι σε καμία περίπτωση το προϊόν μιας ήδη εμπεδωμένης ιδεολογικής πυγεμονίας. Και με αυτή την έννοια, η επιβίωσή της προϋποθέτει τη δυνατότητά της να επινοήσει πολιτικές συμμαχίες και συμπλεύσεις που δεν μπορεί παρά να είναι ασταθείς. Και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο οι συμμαχίες αυτές θα είναι εξαιρετικά ευάλωτες στις αμειλικτές επιθέσεις με όλα τα μέσα, θεμιτά και αθέμιτα, που θα δεχθεί από τους αντιπάλους της. Μολονότι λοιπόν στο πλαίσιο της πολιτοκομικής και μεταδιεθνολογικής σούπας, οι αναγκαίες αυτές «συμμαχίες» εμφανίζονται βραχυπρόθεσμως εφικτές, μπορεί ανά πάσα στιγμή να ανατραπούν, ίσως μάλιστα πιο εύκολα από ότι συνάπονται!

Και εδώ ακριβώς εντοπίζεται η εγγενής δυσκολία ενός εγχειρήματος που θυμίζει τετραγωνισμό του κύκλου. Από τη μια μεριά, εις πείσμα ή ίσως και εξαιτίας των σωρευόμενων αβεβαιοτήτων, η Αριστερά είναι υποχρεωμένη να διατυπώσει ένα συγκροτημένο και μακρόπινο σχέδιο συμμαχιών πάνω στη βάση ενός ελάχιστου κοινού προγράμματος ρήξης με τις τρέχουσες πολιτικοοικονομικές επιλογές. Στο πλαίσιο ενός εγγενώς ασταθούς, κατακερματισμένου και ιδεολογικά πτερόεντος συστήματος δεν έχει άλλη επιλογή από το να κινείται με πραγματιστικά κρίτηρια. Είναι σαφές πως ακόμα και με το (έωλο) «μπόνους» των πενήντα εδρών, πι οπίτευξη, και πολύ περισσότερο η συντήρηση, μιας βιώσι-

μης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας δεν είναι εφικτή παρά ως προϊόν συνεχών διαπραγματεύσεων, υποχωρήσεων και συνθέσεων.

Από την άλλη μεριά όμως, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η αναγκαία αυτή τακτική ευελιξία απειλεί να αλλοιώσει και να νοθεύσει την εξίσου αναγκαία οριοθέτηση των μακροπρόθεσμων στόχων. Η πολιτική πυγεμονία, δίχως την οποία η Αριστερά μοιραία θα αποτύχει, δεν είναι εφικτή χωρίς μια μακρόχρονη, επίμονη και συστηματική ιδεολογική προεργασία. Άκομα και αν δεν μπορεί να τίθεται θέμα άμεσου σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, καίρια ζητήματα όπως η οργάνωση των εργασιακών σχέσεων, οι όροι υπό τους οποίους θα μεθοδευθεί η αναγκαία ανακατανομή του κοινωνικού πλούτου, η επέκταση των κοινωνικών δικαιωμάτων, η κατοχύρωση νέων δημόσιων αγαθών και η αδιαπραγμάτευτη προστασία των ελευθεριών θα πρέπει, ήδη από σήμερα, να αποτελέσουν αντικείμενα συγκεκριμένων, χρονικά ιεραρχημένων και οικονομικά κοστολογημένων αναλύσεων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο κίνδυνος αποδυνάμωσης των στρατηγικών προγραμματισμών στο όνομα συγκυριακών αναγκών είναι πάντα εναργής. ίσως μάλιστα ο κίνδυνος αυτός να είναι ο σοβαρότερος από όλους τους κινδύνους. Αντίθετα με τις συντηρητικές πολιτικές δυνάμεις που έχουν πάντα την ευχέρεια να αλλάζουν τις συμμαχίες και τις προτεραιότητες σαν πουκάμισα, η Αριστερά είναι υποχρεωμένη να αποδεικνύει συνεχώς την εγγενή

Του Γιάννη Καλαϊτζή

ιδεολογική της συνέπεια. Και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η τακτική της ευελιξία προσκρούει σε όρια. Μη έχοντας την ευχέρεια να συμμαχήσει με τον διάβολο, παραμένει εγκλωβισμένη στα ιδανικά της. Πράγματι, το μόνο μακροπρόθεσμα στρατηγικό πλεονέκτημα της Αριστεράς

είναι η ιστορική «ψυχή» της. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο το ενδεχόμενο μιας αριστερής κυβέρνησης που θα έχει ανατραπεί από τους αντιπάλους της είναι λιγότερο καταλυτικό από το ενδεχόμενο μιας αριστερής κυβέρνησης που θα αποδειχθεί ιδεολογικά και πολιτικά ελλιπής.

Πριν από όλα τα άλλα λοιπόν, προέχει η συντήρηση της ευοίωντης ιδεολογικής δυναμικής που άνοιξε με τις εκλογές. Σχεδόν εβδομήντα σχεδόν χρόνια μετά την ήττα του ΕΑΜ, η Αριστερά δεν επιτρέπεται να διακυβεύσει τη νέα ιστορική της ευκαιρία να πηγεμονεύσει.